Írta: Szabó László
2011. június 27. hétfő, 16:40 - Módosítás: 2018. április 03. kedd, 20:13

Első néprajzi gyűjtésem

Első önálló néprajzi gyűjtésemre 1959. virágvasárnapján egyedül indultam. Nem kellett hozzá kalauz, hiszen szülőföldemre, gyermekkorom színhelyére, Fehérgyarmatra, nagynénémhez, s rokonaimhoz vezetett utam. Gyarmaton szálltam meg, s innen jártam ki kerékpárral a környező ismerős szatmári és beregi falvakba. Húsvéti szokásokat gyűjtöttem, s mondhatom, hogy nemcsak láttam, megfigyeltem, kérdeztem, hanem úgymond emlékeztem is: tíz-tizenegy évvel korábban még én is a locsolkodók között koptattam a keskeny gyarmati járdát, vittem a rózsavizes üveget, mondtam a verset, raktam tarisznyámba a hímest.

Könnyű dolgom volt, hisz jól ismertem a szokást, tudtam kérdezni, ráadásul minden faluban vagy a falvak többségében volt közeli-távoli rokonom is, akik eligazítottak: Kisarban, Nagyarban, Tivadaron, Gulácson. Eljutva Gulácsra pár nap után úgy döntöttem, hogy nem is kerekezek este vissza Gyarmatra, hanem engedek ottani rokonaim szíves marasztalásának. Úgy adódott, hogy nagypénteket és még a húsvét hétfőt is Gulácson értem meg. Akkor már eléggé jól ismertem a falut, sokfelé megfordultam, mégis értek meglepetések. Amennyire megkönnyítette dolgomat a hely- és szokásismeret, a rokonságra való hivatkozás, annyira megnehezítette az, hogy ebben az évben fordult keményre a téeszek szervezése ezen a vidéken.

Rokonoktól kapott rozoga biciklim még tájba és korba illő volt, s az lehetett volna viharkabátom is, de mint kiderült mégsem keltettem benne jó benyomást. Sárgás szürke, vastag, mondhatni ponyva anyagból volt szabva, mikádó hosszúságúra, oldalt két nagy rávarrott külső zsebbel, derékban kissé karcsúsítva; szabását és karcsúságát elegánsabbá lehetett tenni a két fémkarikában végződő, saját anyagból készített övvel. Elsősorban városi emberek viseltek ilyet ekkor, illetve falun mozgalmi emberek, határban járó hivatalos személyek, malom- és cséplőgép ellenőrök, stb. Hozzá svájci sapka dukált. Olcsó portéka volt, kb. 150-180 Ft-ért vesztegették. Akik nem ismertek, azok kapásból azt hitték, hogy tszcs agitátort tisztelhetnek, illetve szidhatnak bennem. Vas Andrásékhoz igyekeztem, mert úgy hírlett, hogy 12-14 éves leányuk Vas Jolika igen szép hímeseket tud írni, s nemcsak magának, hanem másoknak is készítgetett. Rangos, körültornácos, szőlővel felfuttatott házuk volt, kétszárnyú drótkerítéses nagy utcai kapuval. Amint megálltam a kisajtóban, három szabadra eresztett kutya mordult rám, egyre dühösebben rágták a drótkerítést. Meggondolandó volt, hogy benyomjam a kiskaput. A dühös ugatásra egy negyven év körüli asszony jelent meg, könyékig feltűrt ruhában, fehér kötővel, hátrakötött hajjal. Nyilván sütés-főzés közben zavarhattam meg. Illendő módon köszöntem, majd kérdeztem, hogy ez-é Vas Andrásék háza. Nem mondhatnám, hogy szívből jövő kedves szavakkal válaszolt az asszonyka:

–Mi köze hozzá? –mondta dühösen. *–Még az ünnepen sem hagyják békén az embert!*

–Nincs itthon…

–Azok nem ide tartoznak? – mondtam nagy bután, nem figyelve a hanghordozásra, s a hátsó udvar fele mutattam, ahol (napra)forgó szárat pakolt három ember egy lovaskocsiról.

Megismételtem a kérdést vagy mi, már nem is tudom, csak azt láttam, hogy berohan és egy lavór vízzel fordul ki a pitarból és hirtelen a tornác elejére lép és rám zúdítja a vizet. Alig tudtam

ellépni a magja elől.

–András! Hé! Jöjjetek csak, megint itt vannak! -kiáltott hátra hangosan és még egyebet is mondott, ami nem éppen az ünnepkör hangulatához illett, vagy lehet, hogy a Barabás pártiakat idézte a jó asszony.

A három ember megindult.

Egyikük kezében vasvilla volt, azzal adogatta tovább a kévébe kötött kórókat. A kutyák még dühösebben ugattak.

Mire jó a néprajzi műveltség – még ha csak kezdetleges is. Eszembe jutott Markalf és az ördög jelenete, s az, hogy a vasvillával nem lehet ám a kerítésen átbökni. Nyárs pedig nem volt náluk. Megálltak a kerítés másik oldalán, s én nagy nehezen kinyögtem a varázsszót:

–Engem Kondor Anti bácsi küldött ide, meg Piroska néném. Az ő rokonuk vagyok.

A villát letámasztották.

A kutyákat elzavarták.

A kaput kinyitották.

Engem beengedtek.

Nagy-nagy szégyenkezés és sajnálkozás között, hogy agitátornak néztek, megvigasztaltak egy pohárnyi szilvapálinkával, amit a nagy ijedelemre egyszerre húztunk le. Nekem igen nehezen ment le – csak az első, mert aztán sorra kellett inni mindenkivel:

Az asszonnyal.

A nyolcvanon túli nagymamával.

A három férfival.

Sőt Jolikával, a tojáshímző kislánnyal is, aki megjegyezte, hogy az igazi legény nem sokadozik, hanem egyből kiüríti.

Jóllehet ennivaló is bőven volt, tojást is kaptam, meg is locsoltak, de mindenre és mindenkire nem emlékezhetek, akivel a nagy ijedtségre innom kellett

Például azt sem tudom, a kutyákkal…?